

Asia: VN/15371/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi uusiutuvan energian tuotantolaitosten lupamenettelyistä ja eräistä muista hallinnollisista menettelyistä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

RED III -direktiivin tavoite on nostaa uusiutuvan energian osuutta energian kulutuksesta. Sen mukaan on tarpeen hyväksyä sääntöjä, joilla yksinkertaistetaan ja lyhennetään uusiutuvaan energiaan liittyviä lupamenettelyjä. Siihen on sisällytetty uusia alakohtia, joista lupamenettelyjen kannalta merkityksellisiä ovat uusiutuvan energian nopean kehittämisen alueet. Jäsenvaltiot veloitetaan nimeämään nopean kehittämisen alueita ja direktiivissä säädetään myös nopean kehittämisen alueiden nimeämisessä noudatettavasta menettelystä sekä nimeämiseen liittyvistä reunaehdoista.

Uusiutuvan energian nopean kehittämisen alueella tarkoitetaan tiettyä joko maalla tai merellä tai sisävesillä sijaitsevaa paikkaa tai aluetta, jonka jäsenvaltio on nimennyt erityisen soveltuvaksi uusiutuvan energian tuotantolaitosten asentamiseen. Kyse ei siis ole alueidenkäytön järjestämisen kannalta pienistä tai vähäpätöisistä alueista. Nopean kehittämisen alueiden nimeäminen tehdään uudessa valtion Lupa- ja valvontavirastossa. Nopean kehittämisen alueet nimetään alueille, joilla ei tietyistä uusiutuvan energian muodoista ole odotettavissa merkittäviä ympäristövaikutuksia. Tällainen kaavoituksen rinnalle kehitettävä menettely, jolla varataan alueita tiettyyn käyttöön, sivuuttaa kaikki muut näihin alueisiin liittyvät suunnitelmat ja intressit. Syke toteaa, että lakiuudistuksessa tulisi selkeyttää uusiutuvan energian kehittämisalueiden suhde kuntien kaavoitusoikeuteen. Ei ole riittävää mainita vain HE:ssä, että kehittämisalueiden nimeäminen ei rajoita kuntien päätösvaltaa. Tämä suhde tulisi määritellä tarkemmin myös itse lakitekstissä.

RED III kriteeristön mukaisesti esityksen pykälä 14 c esittää nopean kehittämisen alueiden vapauttamista YVA-menettelystä. Rakennetun maa-alan lisääminen tulisi huomioida laaja-alaisesti kaikessa alueiden käytössä. Ohituskaistan suominen yhdelle maankäyttömuodolle on omiaan lisäämään riskejä kumulatiivisille ympäristöhaitoille. Syke pitää siksi erityisen tärkeänä, että pykälissä

14d ja 14e mainittujen seulontamenettelyjen toteutukseen ja haittavaikutusten arviointiin varataan riittävästi resursseja ja sovelletaan myös RED III direktiivin mukaista mahdollisuutta pidentää kuudella kuukaudella vaikutusarviointien aikaa.

Syke näkee, että uudistus saattaa johtaa siihen, että sillä vähennetään kunnan kaavoituksen merkitystä demokratian paikallisen toteutumisen perustoimintana sekä lainsäädännössä korostettuun osallisuuteen ja osallistumiseen liittyviä, kansalaisyhteiskunnan kannalta tärkeitä toimintoja. Tällainen, sekä maakunnan että erityisesti kunnan suunnitelmallisen ja pitkäjänteisen alueidenkäytön suunnittelun sivuuttava toiminta rapauttaa luottamusta uusiutuvan energian käytön ja hyödyntämisen edistämiseen ja se mitä todennäköisimmin vähentää uusiutuvan energian hankkeiden hyväksyttävyyttä. Suunnittelujärjestelmän ulkopuolelta tuleva nopean kehittämisen alueiden nimeäminen myös vie pohjaa kokonaisvaltaiselta uusiutuvan energian kehittämiseltä tilanteessa, jossa kuntaa laajempien alueiden suunnittelun lainsäädäntöpohjaa muutenkin ollaan vaikeuttamassa. Lopputulos uusiutuvan energian edistämisen kannalta olisi parempi, jos nopean toiminnan alueiden varaaminen olisi osa kuntien normaalia alueidenkäyttöprosessia, kaavoitusta.

Syke pitää tärkeänä ehdotusta, että uusiutuvan energian nopean kehittämisen alueiden valinnassa tulee asettaa etusijalle keinotekoiset ja rakennetut pinnat ja ihmistoiminnan seurauksena muutetut alueet. Jotta etusijalle asettaminen todella konkretisoituu paikkojen valinnassa, olisi laissa hyvä edellyttää kattavia selvityksiä, joissa sopivat keinotekoiset, rakennetut ja muutetut alueet voidaan tunnistaa. Tällä hetkellä monet suurimmista uusiutuvan energian hankkeista sijoittuvat pääosin pelto- ja metsäalueille, joten muutoksen aikaansaaminen saattaa monilla alueilla edellyttää uuden pohjatiedon keräämistä soveliaista alueista.

Syke pitää hyvänä lakiesityksen 14 a § listausta niistä kohteista, jotka tulee jättää nopean kehittämisen alueiden nimeämisen ulkopuolelle. Samalla huomautamme, että samainen lista tulisi olla ylipäättään ns. no go-kriteeristö alueista, joille tuuli- ja aurinkovoimaa ei lähtökohtaisesti tulisi rakentaa. Pykälän kohtaa 5 (muut sellaiset alueet, jotka on luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston herkkyyskartoituksissa tai vastaavissa selvityksissä...) ehdotamme täydennettäväksi ”muut sellaiset alueet, jotka ovat tärkeitä uhanalaisten lajien ja luontotyyppien ekologisten yhteyksien kannalta tai jotka on eläimistön ja kasviston herkkyyskartoituksissa tai vastaavissa selvityksissä...”

Suomen ympäristökeskus katsoo myös, että nopean kehittämisen alueita tulisi ohjata pois myös 14a-pykälän kohteiden läheisyydestä ja edellyttää suojavyöhykkeitä. Pienialaiset luontokohteet ovat erityisen herkkiä ympäristön muutoksille, ja esimerkiksi ojitus tai hakkuut voivat heikentää viereisten suojelualueiden luontoarvoja.

Lisäksi 14 a §:n 2 momentissa tulisi mainita kaavoissa määritellyt viheryhteydet ja muut tärkeät ekologiset yhteydet. Luontoalueiden pirstoutuminen on merkittävä ongelma, joka heikentää niiden suojeluarvoa.

Helpotukset uusiutuvan energian tuotantolaitosten YVA-käytännöissä ja Naturaselvityksissä lisäävät riskiä luontokadon etenemiselle. Syken käynnissä olevassa selvityksessä on havaittu, että YVA-prosesseissa on jo nykyisellään huomattavia puutteita luontovaikutusten tunnistamisessa, erityisesti koskien yhteisvaikutusten ja ekologisen kytkeytyvyyden arviointia. Uusiutuvaa energiaa rakennetaan lisääntyvässä määrin metsäisille alueille ja suojelualueiden ym. luonnonarvokohteiden lähituntumaan. Tämänkaltaisen kehityksen muodostaa selkeän riskin lajien ja luontotyyppien suojelutason tavoitteiden saavuttamiselle: uhanalaisten lajien ja luontotyyppien tila uhkaa entisestään heikentyä rakennetun maa-alan kasvun, elinympäristöjen pirstoutumisen ja ekologisten yhteyksien katkeamisen myötä. Samalla riski joidenkin suotuisan suojelutason lajien ja luontotyyppien uhanalaistumiselle voi kasvaa.

Lupamenettelyjen määräaikojen tiukentaminen on ongelmallista, koska nykyisten teollisen

mittakaavan tuuli- ja aurinkovoimahankkeissa ympäristövaikutusten arvioinnin pinta-alat ovat suuria ja siten yhteisvaikutukset muun maankäyttöä muuttavan toiminnan kanssa myös laajoja. Esimerkiksi luontovaikutusten luotettava arviointi edellyttää runsaasti maastotyötä ja laajojen paikkatietoaineistojen tulkintaa, mikä vaatii paljon aikaa. Nykyiset YVA-menettelyt ovat olleet vaikkakin verrattain pitkäkestoisia, myös laadukkaita ja varmistaneet monipuolisen sidosryhmien kuulemisen ja ympäristöhaittojen lieventämisen.

Schulman Leif

Oinonen Kari
Suomen ympäristökeskus SYKE